PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE

Asia: HE 133/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle digitaalista henkilöllisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi

Esitän kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esityksen tavoitteena on edistää mahdollisuutta sähköiseen tunnistautumiseen. Esityksellä pyritään myös lisäämään henkilön mahdollisuuksia hallita omia julkisissa palveluissa olevia tietojaan. Esityksen keskeisenä tavoitteena on lisäksi mahdollistaa tunnistautuminen sähköisiin asiointipalveluihin yhdenvertaisesti myös ulkomaalaisille. Lisäksi esityksen tavoitteena on edistää mahdollisuutta sähköiseen asiointiin myös henkilöille, jotka eivät joko voi tai halua käyttää älypuhelinta. Konkreettisesti esityksessä ehdotetaan tuotettavaksi digitaalinen henkilöllisyystodistus, ulkomaalaisen digitaalinen asiointiväline sekä luonnollisen henkilön tunnistusväline.

Esityksillä voidaan katsoa olevan hyväksyttäviä tavoitteita. Rajaan lausuntoni perusoikeuksien suojaa koskeviin kysymyksiin. Tästä näkökulmasta ehdotuksia on tarkasteltava ainakin yksityisyyden ja henkilötietojen suojan, yhdenvertaisuuden sekä lasten aseman kannalta.

Henkilötietojen suoja

Keskityn tässä siihen, miten esitykset vastaavat yleisen tietosuoja-asetuksen sisältämiä vaatimuksia. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan mukaan tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa (esim. PeVL 14/2018 vp).

Henkilötietoja voidaan käsitellä vain silloin, kun käsittelylle on tietosuoja-asetuksessa määritelty oikeusperuste. Käsittelyperusteen tulisi olla sääntelyvaiheessa selvä. Esityksessä todetaan, että ehdotettu henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaiseen kansalliseen liikkumavaraan (s. 11). Edelleen todetaan, että 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Mikäli tietoja käsitellään muuhun kuin niiden alkuperäiseen keräämistarkoitukseen, on sääntelyä arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten siten kuten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään.

Ehdotuksessa jää määrittelemättä se, millä oikeusperusteella henkilötietoja käsitellään. Paikoitellen todetaan, että käsittely perustuu 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, eli lakisääteiseen velvoitteeseen. Paikoitellen taas viitataan e alakohtaan, eli yleiseen etuun tai julkisen vallan käyttöön (s. 112).

Olisi tärkeää erotella, milloin käsittely tapahtuu milläkin perusteella, sillä niistä seuraa eri asioita. Muun muassa tietosuoja-asetuksen 21 artiklassa määritellyn vastustamisoikeuden kohdalla on aina syytä tietää, mikä käsittelyperuste on kyseessä. Artiklan 1 kohdan mukaan rekisteröidyllä on oikeus henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella milloin tahansa vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä, joka perustuu 6 artiklan 1 kohdan e tai f alakohtaan. Vastustamisoikeus ei aktualisoidu silloin, kun käsittely tapahtuu lakisääteisen velvoitteen nojalla. Perusoikeusmyönteinen lähtökohta lieneekin, että lakisääteiseen velvoitteeseen perustuvaa käsittelyä katsotaan olevan ainoastaan sellainen käsittely, joka todellakin on lakisääteisen velvoitteen nojalla välttämättä tehtävä. Silloin vastustamisoikeus on rajattu. Katsoisin, että ehdotus ei täytä perustuslakivaliokunnan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksia, jos tarkka käsittelyperuste ei ole tiedossa.

Säännöskohtaisia perusteita tarkastellessa käy ilmi, että käsittelyperuste olisi 6 artiklan 1 kohdan c alakohta ainakin seuraavien henkilötietojen käsittelyjen kohdalla: Laki Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista: 13 § ydinidentiteetin todisteiden rekisteri sekä 19 § rekisteri ulkomaalaisen digitaalisista asiointivälineistä; Laki digitaalisesta henkilöllisyystodistuksesta: 5 § rekisteri digitaalisista henkilöllisyystodistuksista; Laki väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta: 69 f § rekisteri luonnollisen henkilön tunnistusvälineistä. Säädöskohtaisissa perusteluissa ei mainita tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaa minkään rekisterin tai käsittelyn oikeusperustana, jolloin jää epäselväksi, mikä käsittely perustuisi yleiseen etuun tai julkisen vallan käyttöön. Sääntelyratkaisu on sellainen, joka kaventaa vastustamisoikeutta.

Hallituksen esityksessä korostetaan paikka paikoin, että ehdotettujen tunnistautumisvälineiden käyttö olisi vapaaehtoista. Lisäksi painotetaan, että sääntelymalli perustuisi henkilöiden oikeudelle hallita omia tietojaan. Tällöin herää ilmeinen kysymys: miksi käsittelyperusteeksi ei ole ehdotettu suostumusta tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti? Suostumus ei ole aina tarkoituksenmukainen käsittelyperuste, mutta sen soveltumista juuri tähän kontekstiin olisi silti nähdäkseni voinut harkita.

Esityksissä säädettäisiin kiitettävästi vastuutahosta, eli rekisterinpitäjästä. Tietosuojasääntelyn näkökulmasta on tärkeää, että rekisterinpitäjä on aina tiedossa, jotta käsittelyn vastuutaho voidaan osoittaa ja jotta oikeudet henkilötietojen suojaan toteutuvat tosiasiallisesti. Ehdotus sisältää uusia Digi- ja väestötietoviraston vastuulle tulevia henkilötietoja sisältäviä rekistereitä, kuten esimerkiksi laiterekisteri sekä rekisteri ulkomaalaisen digitaalisista asiointivälineistä. Digi- ja väestötietovirasto rekisterinpitäjänä vastaisi rekistereihin tallennettavien tietojen asianmukaisesta hallinnoinnista ja niiden luovuttamisesta henkilön itsensä haltuun. Laissa Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista säädettäisiin kiitettävän selkeästi, että Digi- ja väestötietovirasto on digitaalisen henkilöllisyyden palvelujen rekisterinpitäjä (3 §). Digitaalisen henkilöllisyyden palveluilla tarkoitettaisiin digitaalisen henkilöllisyyden tietojärjestelmää, ydinidentiteetin todistetta, ulkomaalaisen digitaalista asiointivälinettä, digitaalisen henkilöllisyyden hallintapalvelua sekä lukijarajapintaa ja tarkastussovellusta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että vastuu tietosuojasta hajaantuisi. Itsehallittavan identiteetin malli, joka on otettu ehdotuksen perustaksi, tarkoittanee sitä, henkilö päättää, mille tahoille hän tietojaan luovuttaa. Hallituksen esityksessä todetaan himan epäselvästi, että digitaalisen henkilöllisyyden palveluissa käsiteltävien henkilötietojen osoittaminen luottaville osapuolille olisi täysin luonnollisen henkilön omassa hallinnassa: henkilö voisi itse päättää mille taholle ja missä yhteydessä hän osoittaisi henkilöllisyytensä ja vahvistettuja tietojaan (s. 71). Ajatus tullee selväksi. Ne joille digitaalisen henkilöllisyystodistuksen sekä ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen haltijat osoittaisivat vahvistettuja tietojaan, vastaisivat näiden käsittelystä voimassa olevan tietosuoja- ja muun lainsäädännön mukaisesti. Ne toimijat, joille henkilö päättää tietojaan antaa, vastaisivat tietojen käsittelystä tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Esityksessä katsotaan, että tämä ehdotettu itsehallittavan identiteetin malli on yhdenmukainen perustuslain sääntelyn näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta ei ole kuitenkaan aiemmin käsitellyt tämän kaltaista henkilötietojen käsittelyn mallia.

Näkisin, että malli sopii sinänsä yhteen tietosuoja-asetuksen peruslogiikan kanssa. Asetus lähtee – hyvässä ja pahassa – pitkälti siitä, että henkilöiden oikeutta omien tietojensa hallintaan tulee edistää. Rekisteröityjen oikeutta siirtää ja luovuttaa tietojaan suojataan. Asetus antaa myös melko paljon painoarvoa henkilön suostumukselle tietojen käsittelyn oikeusperustana. Siten näkisin, että nyt käsiteltävän esityksen henki on pitkälti sama kuin tietosuoja-asetuksen.

Esityksessä todetaan, että henkilötietojen toimittaminen digitaalisen henkilöllisyystodistuksen sekä ulkomaalaisen digitaalisen asiointivälineen itsensä hallittavaksi ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että viranomaiset, joiden rekistereistä vahvistetut tiedot toimitetaan, eivät enää vastaisi alkuperäisistä rekisteritiedoista. Kyse olisi pikemminkin otteen luovuttamisesta näistä rekisteritiedoista, joiden käsittelystä viranomaiset edelleen vastaisivat sekä viranomais- että rekisterinpitäjäroolissa. Tämä on nähdäkseni tarpeellinen täsmennys.

Kysymyksiä herättää, missä määrin lakiesityksissä ehdotettu käsittely kohdistuisi erityisiin henkilötietoryhmiin, joita säädellään tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa. Tältä osin esitys ei ole aivan selkeä. Esityksessä todetaan, että siinä on huomioitu biometristen tietojen ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelylle asetetut edellytykset (s. 113-). Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 14 kohdan mukaan biometrisillä tiedoilla tarkoitetaan muun muassa kasvokuvia, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Asetuksen 9 artiklan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä koskevaan käsittelyyn kuuluu muun muassa biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten. Asetuksen 51 johdantokappaleessa kuitenkin nimenomaisesti todetaan, että valokuvien käsittelyä ei olisi automaattisesti katsottava henkilötietojen erityisryhmien käsittelyksi, koska valokuvat kuuluvat biometristen tietojen määritelmään ainoastaan siinä tapauksessa, että niitä käsitellään erityisin teknisin menetelmin, jotka mahdollistavat luonnollisen henkilön yksilöllisen tunnistamisen tai todentamisen.

Hallituksen esityksen mukaan digitaalisessa henkilöllisyystodistuksessa käyttäjän kasvokuva luovutetaan digitaalisessa muodossa hänen itsensä käytettäväksi mobiililaitteessa. Kuvaa käytetään

käyttäjän tunnistamiseen käyntiasioinnin yhteydessä. Käyttäjän tunnistaminen tapahtuu tunnistajan silmämääräisen arvion perusteella vastaavalla tavalla kuin perinteisten virallisten henkilöllisyyttä osoittavien asiakirjojen kuten passin ja henkilökortin osalta. Digitaalisen henkilöllisyystodistuksen tarkastus-sovellus ei sisällä mitään erityisiä teknisiä menetelmiä, joita tunnistamisessa käytettäisiin, vaan se perustuu aina luonnollisen henkilön aistinvaraisesti tekemien havaintojen pohjalta tekemään punnintaan. Digitaalinen henkilöllisyystodistus ei itsessään mahdollista erityisten teknisten menetelmien käyttöä. Digitaalista henkilöllisyystodistusta koskevassa ehdotuksessa valokuvien käsittelyssä ei siten katsota olevan kyse tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitetusta biometristen tietojen käsittelystä henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten (s. 113)

Näkisin, että tämä perustelu on hyväksyttävissä, mikäli käyntiasioinnin yhteydessä tosiasiallisesti vain katsotaan kuvia, eikä käytetä teknisiä välineitä. Epäselväksi kuitenkin jää, missä määrin on varmaa, että kaikki eri toimijat jotka tunnistavat käyttäjiä asioinnin yhteydessä eivät käytä teknisiä välineitä. Onko kuitenkin mahdollista, että jotkut toimijat niitä käyttävät? Jos, niin kyse on 9 artiklan mukaisesta erityisten henkilötietoryhmien käsittelystä, sillä silloin kasvokuvien käsittely tähtää henkilön tunnistamiseen teknisin menetelmin.

Hallituksen esityksessä on otettu kantaa niihin tilanteisiin, joissa henkilötietoja käsitellään kun käyttäjä näyttää valokuvaansa eri tahoille. Näkisin kuitenkin, että Digi- ja väestötietoviraston suorittamassa käsittelyssä on silti kyse kasvokuvien käytöstä siten, että tietosuoja-asetuksen 9 artikla tulee sovellettavaksi. Näin ollen olisi tarpeen tarkastella vielä sitä, millä oikeusperustalla käsittely tapahtuu ja mitä suojatoimia on ehdotettu. Uskoisin, että käsittely voi täyttää tietosuoja-asetuksesta johtuvat velvoitteet, mutta sitä on vaikea arvioida, sillä asiaan ei hallituksen esityksessä ole otettu kantaa.

Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (ks. PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Yleisen tietosuoja-asetuksen 51 johdantokappaleen mukaan asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään ja sääntelyn on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40, PeVL 17/2021 s. 40-41). Ehdotettu sääntely perusteluineen ei mielestäni tällaiseen täytä kaikkia näitä vaatimuksia.

Perustuslakivaliokunta on myös korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on perustuslakivaliokunnan mukaan ollut syytä suhtautua kielteisesti esimerkiksi laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien

yhteydessä (PeVL 14/2009 vp, s. 4/II). Valiokunta on pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia (PeVL 40/2021 vp, kappale 15, PeVL 23/2022, kappale 18). Tällainen sääntely ei saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5-6).

Hallituksen esityksessä ehdotetaan mallia, jossa henkilötietoja, mukaan lukien kasvokuvia, voitaisiin luovuttaa rekisteristä toiseen. Poliisilla olisi oikeus saada tehtäviensä suorittamista ja henkilörekisteriensä ylläpitämistä varten salassapitosäännösten estämättä tiedot Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista annetun lain mukaisesti digitaalisen henkilöllisyystodistuksen tuottamiseksi välttämättömistä tiedoista. Vastaavasti poliisilla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja viranomaisen laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi Digi- ja väestötietovirastolle Digi- ja väestötietoviraston digitaalisen henkilöllisyyden palveluista annetussa laissa tarkoitettujen digitaalisen henkilöllisyyden tietojärjestelmän ja ydinidentiteetin todisteen tuottamista ja hallinnoimista varten. Tietojen siirrot ehdotetaan rajattavaksi vain välttämättömään. Poliisin tiedonsaantioikeus kohdistuisi ainoastaan digitaalisen henkilöllisyystodistuksen tuottamisen kannalta välttämättömiin tietoihin ja Digi- ja väestötietoviraston tiedonsaantioikeus taas etukäteen määriteltyyn ja rajattuun tietojoukkoon, joita Digi- ja väestötietovirasto voisi käsitellä ainoastaan lainsäädännössä määriteltyihin käyttötarkoituksiin. Katsoisin, että käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen on rajattu varsin täsmällisesti. Hieman epäselväksi jää kuitenkin se, miksi näille viranomaisille annettaisiin tiedonsaantioikeudet toistensa rekistereihin. Välttämättömyyden ja hyväksyttävän syyn arviointi on hankalaa, sillä jää epäselväksi voitaisiinko tavoiteltuihin päämääriin päästä vähemmällä tietojen liikkuvuudella.

Yhdenvertaisuus

Hallituksen esityksessä on kiitettävästi tarkasteltu yhdenvertaisuusnäkökulmia. Sääntelyn yksi tavoite on nimenomaan mahdollistaa tunnistautuminen sähköisiin asiointipalveluihin yhdenvertaisesti myös ulkomaalaisille.

Esityksen valmisteluvaiheessa yhdenvertaisuusvaltuutettu nosti lausunnossaan esiin, että linjaukset ja käytännöt, joiden mukaan vahvoja sähköisiä tunnistusvälineitä ei voitaisi myöntää avustajaa käyttävälle vammaiselle henkilölle, ovat ongelmallisia yhdenvertaisuuslain näkökulmasta. On pulmallista, että välineen oikeudettomaksi käytöksi tai luovuttamiseksi toisen henkilön käyttöön tulkitaan se, että vammaisen henkilön avustaja avustaa vammaista henkilöä tämän pyynnöstä välineen käyttämisessä. Hallituksen esityksen mukaan valmistelussa selvitettiin, olisiko mahdollista säätää toisin kansallisen ja EU-sääntelyn sallimissa rajoissa. Selvityksen mukaan muissa jäsenvaltioissa on tulkittu EU:n varmuustasoasetusta vastaavalla tavalla kuin Suomessa eikä tunnistusvälineitä ole myönnetty henkilöille, jotka eivät käytännössä pysty tai eivät oikeudellisesti voi käyttää tunnistusvälinettä itsenäisesti. Esitykseen ei tästä syystä ehdoteta muutoksia. Näen tärkeänä, että

selvitettäisiin vaihtoehtoja asian ratkaisemiseksi. Vammaisen henkilön toimintamahdollisuudet digitalisoidussa yhteiskunnassa pienenevät entisestään, mitä enemmän sähköistä tunnistautumista edellytetään, eikä vammainen henkilö kykene siihen vaadittavia teknisiä välineitä käyttämään.

Hallituksen esityksessä todetaan, että digitaalinen henkilöllisyystodistus, ulkomaalaisen digitaalinen asiointiväline ja luonnollisen henkilön tunnistusväline olisivat otettavissa käyttöön vapaaehtoisesti. Ehdotettujen palvelun käyttöönotto ei vaikuttaisi henkilön oikeuteen käyttää yhteiskunnan digitaalisia palveluja. Näin ollen näiden palvelujen tuottamisella ei olisi tältä osin yhdenvertaisuusvaikutuksia. Tosiasia kuitenkin on, että vammaiset henkilöt saattavat käytännössä joutua varsin hankalaan asemaan, jos eivät pysty käyttämään tunnistusvälineitä.

Ehdotuksessa on arvioitu myös vaatimusta mobiilipäätelaitteen (älypuhelimen) omistamisesta. Lähtökohtaisesti mobiililaitteita lienee laajasti käytössä, mutta tämä ei päde osalla alle kouluikäisiin lapsiin tai hyvin iäkkäisiin henkilöihin. Digitaalinen henkilöllisyystodistus mahdollistaisi asiakkuudesta riippumattoman vahvan sähköisen tunnistautumisen sekä julkisen että yksityisen sektorin vahvaa sähköistä tunnistautumista edellyttäviin digitaalisiin palveluihin. Henkilöt, joilla ei ole käytössään älypuhelinta, voisivat ottaa sähköisessä asioinnissa käyttöön luonnollisen henkilön tunnistusvälineen, jolla olisi mahdollista tunnistautua julkisen sektorin digitaalisiin palveluihin. Luonnollisen henkilön tunnistusväline olisi fyysinen väline, joka olisi käytettävissä ilman mobiilipäätelaitetta tai sirukorttia. Ehdotuksessa todetaan, että näin ollen julkisen sektorin digitaalisten palveluiden käyttämisen näkökulmasta sääntelyssä tarjottaisiin ratkaisu myös henkilöille, joilla ei ole älypuhelinta. Markkinoilla on tarjolla vastaavia vaihtoehtoisia tunnistusvälineitä, joiden avulla on mahdollista tunnistautua yksityisen sektorin asiointipalveluihin. Mielestäni yhdenvertaisuusnäkökohdat on otettu älypuhelimen omistamisen osalta huomioon varsin hyvin.

Lasten asema

Hallituksen esityksessä on arvioitu myös ehdotusten vaikutuksia lasten asemaan. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Säännöksellä on sen esitöiden mukaan (HE 309/1993 vp, s. 45/I) korostettu vaatimusta lasten kohtelemisesta paitsi keskenään yhdenvertaisesti myös aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina ihmisinä. Lasta tulee kohdella yksilönä, ei pelkästään passiivisena toiminnan kohteena. Toisaalta säännös muodostaa perustan lasten vajaavaltaisena ja aikuisväestöä heikompana ryhmänä tarvitsemalle erityiselle suojelulle ja huolenpidolle (PeVL 64/2018 vp, s. 2). Merkitystä on myös lapsen oikeuksien yleissopimuksella.

Kaiken kaikkiaan esityksessä todetaan, että ehdotukset mahdollistavat alaikäisille yli 15-vuotiaille hieman nykyistä laajemmat mahdollisuudet asioida erilaisissa digitaalisissa palveluissa vahvasti tunnistettuina. Nykyisinkin lapsilla on mahdollista saada erilaisia vahvan sähköisen tunnistamisen välineitä, mutta myöntämisen ikärajat ja käytänteet vaihtelevat toimijoittain.

Esityksen mukaan yli 15-vuotiaat voisivat ottaa digitaalisen henkilöllisyystodistuksen käyttöönsä ilman huoltajan suostumusta. Yli 15-vuotiaiden henkilöiden voidaan pääsääntöisesti arvioida olevan kypsyystasoltaan kykeneväisiä itsenäisesti hoitamaan omia asioitaan digitaalisissa palveluissa, joten tältä osin nyt ehdotettava sääntely edistäisi alaikäisten henkilöiden yhdenvertaista sähköistä asiointia yhteiskunnan sähköisissä palveluissa. Mielestäni tämä esityksessä ehdotettu perustelu on riittävä, riippumatta siitä, että lapsen sopivaa kypsyystasoa erilaisten palveluiden käytössä lienee mahdotonta arvioida. Digitaalisten palveluiden sääntelemisessä huomionarvoisena yksityiskohtana on kuitenkin syytä mainita se, että tietosuojalain 5 §:ää säädettäessä ”digitaalisesti itsenäisen” lapsen määritelmäksi tuli 12 vuotta. Tietoyhteiskunnan palveluja voidaan tarjota suoraan lapselle suostumuksen perusteella, jos tämä on täyttänyt 13 vuotta. Nyt tarkasteltavan esityksen ikäraja herättää siksi kysymyksiä ainakin sääntelyn johdonmukaisuuden kannalta.

Yhteenveto

Yksityisyyden ja henkilötietojen suojasääntelyn näkökulmasta hallituksen esitys jättää melko paljon kysymyksiä auki. Erityisesti henkilötietojen – mukaan lukien kasvokuvien – tarkka oikeusperuste sekä välttämättömyys luovuttaa tietoja eri viranomaisten välillä vaatisivat selkeämpiä perusteluja. Lisäksi kiinnitän huomiota vammaisten asemaan. Lasten osalta voidaan kysyä, onko ehdotettu ikäraja tarkoituksenmukainen.

Helsingissä 18.11.2022
Susanna Lindroos-Hovinheimo